Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 2. 2012, sp. zn. 22 Cdo 3541/2009, ECLI:CZ:NS:2012:22.CDO.3541.2009.1

Číslo: 119/2012

Právní věta:

Jestliže bylo smlouvou o zúžení společného jmění manželů uzavřenou ve formě notářského zápisu dohodnuto, že věci určitého druhu (například nemovitosti) budou ve výlučném vlastnictví jednoho z manželů, lze takové věci nabýt do společného jmění manželů, jen je-li to opět umožněno smlouvou ve formě notářského zápisu.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 29.02.2012

Spisová značka: 22 Cdo 3541/2009

Číslo rozhodnutí: 119

Číslo sešitu: 9

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Bezpodílové spoluvlastnictví manželů

Předpisy: § 143a odst. 1 obč. zák.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

O b v o d n í s o u d pro Prahu 4 rozsudkem ze dne 6. 6. 2008 určil, že pozemek parc. č. 852/91 o výměře 897 m2, zapsaný u Katastrální úřadu pro hl. město Prahu, katastrální pracoviště P., na LV č. 698 pro obec P. a kat. území H., je ve výlučném vlastnictví žalobkyně. Dále rozhodl o náhradě nákladů řízení.

Soud prvního stupně zjistil, že manželství účastníků uzavřené dne 7. 6. 1985 zaniklo rozvodem dne 5. 11. 2007. Dne 28. 11. 1994 účastníci formou notářského zápisu uzavřeli dohodu o zúžení bezpodílového spoluvlastnictví manželů podle § 143a obč. zák., podle níž se žalobkyně stává výlučnou vlastnicí všech věcí patřících jinak do bezpodílového spoluvlastnictví manželů, a to v tomto rozsahu:

> *– výlučným vlastnictvím žalobkyně budou všechny nemovitosti, jakož i všechny výnosy a přírůstky k těmto nemovitostem náležející, a to i nemovitosti, které jsou v současné době oběma manžely rozestavěny, takže z hlediska stavebního zákona dosud těmito nemovitostmi nejsou,*

– dále zůstatky na účtech všech druhů, zůstatky na vkladních knížkách, výnosy z certifikátů a jiných cenných papírů, a to za předpokladu, že jejich identifikační znak bude znít na jméno H. R. nebo na jméno H. R., všechna osobní silniční motorová vozidla zapsaná u dopravního inspektorátu na uvedená jména a blíže vyjmenované věci movité.

Účastníci se dále dohodli na tom, že výdělky a jiné majetkové zisky nabyté z výdělečné činnosti žalovaného budou v bezpodílovém spoluvlastnictví obou manželů a že v bezpodílovém spoluvlastnictví manželů budou i ostatní majetkové hodnoty, které oba manželé za trvání manželství získají, s výjimkou věcí uvedených v § 143 obč. zák. a majetkových hodnot „uvedených shora". Dne 19. 11. 1997 uzavřeli S. L. jako prodávající a H. R. a Ing. R. K. jako kupující kupní smlouvu, jejímž předmětem byl pozemek parc. č. 852/91 o výměře 897 m2 v obci P. a kat. území H. za kupní cenu 2 691 000 Kč. Čl. VIII. smlouvy stanovil, že na základě této smlouvy lze provést vklad do katastru nemovitostí, kdy v nově založeném listu vlastnictví budou v části A uvedeni oba kupující – „vlastnictví celku jako BSM". Pozemek byl zaplacen z finančních prostředků patřících tehdy do bezpodílového spoluvlastnictví manželů. Podle výpisu z katastru nemovitostí ze dne 19. 6. 2007 jsou na LV č. 689 zapsáni oba účastníci jako vlastníci předmětného pozemku v režimu společného jmění manželů (dříve BSM). V době uzavření dohody o zúžení bezpodílového spoluvlastnictví měli účastníci pouze rozestavěnou chatu na pozemku matky žalobkyně, žádnou jinou nemovitost, která by patřila do jejich bezpodílového spoluvlastnictví, neměli. Po dokončení stavby chaty nikdy nebyli zapsáni jako její vlastníci. Soud prvního stupně dospěl k závěru, že v souvislosti s platně uzavřenou dohodou o zúžení bezpodílového spoluvlastnictví manželů ze dne 28. 11. 1994 je vlastnicí předmětného pozemku podle kupní smlouvy ze dne 19. 11. 1997 jen žalobkyně, neboť pozemek nespadá do společného jmění účastníků. K tomu uvedl, že z dohody ze dne 28. 11. 1994 vyplývá jasný projev vůle účastníků, aby to byla žalobkyně, která se stane výlučnou vlastnicí všech nemovitostí, které budou pořízeny za trvání manželství z prostředků spadajících do bezpodílového spoluvlastnictví manželů. Za stavu, kdy v době uzavření dohody neexistovala žádná nemovitost, která by spadala do bezpodílového spoluvlastnictví účastníků, by ujednání o vlastnictví nemovitostí obsažené v dohodě nemělo žádný smysl.

M ě s t s k ý s o u d v Praze k odvolání žalovaného rozsudkem ze dne 18. 3. 2009 rozsudek soudu prvního stupně potvrdil. Dále rozhodl o náhradě nákladů odvolacího řízení.

Odvolací soud se ztotožnil s výkladem dohody o zúžení bezpodílového spoluvlastnictví účastníků ze dne 28. 11. 1994. Uvedl, že z této dohody jednoznačně a určitě vyplývá, že „projevem vůle obou účastníků bylo, aby výlučným vlastnictvím žalobkyně byly veškeré nemovitosti, tedy nejenom nemovitosti, které účastníci mohli vlastnit ke dni uzavření dohody, ale i nemovitosti nabyté v budoucnu". Nepřisvědčil výkladu žalovaného, že smyslem dohody bylo řešit pouze rozestavěnou chatu. Jazykovým a systematickým výkladem, kdy v textu je užit budoucí čas [„výlučným vlastnictvím jmenované (žalobkyně) budou všechny nemovitosti"], lze dovodit, že účelem dohody bylo řešit vlastnické vztahy k nemovitostem nabytým v budoucnu. Takový výklad je v souladu s ustálenou judikaturou obecných soudů i Ústavního soudu České republiky. Podle stanoviska pléna Ústavního soudu ze dne 10. 9. 1996, sp. zn. Pl. ÚS – st. 2/96, „dohody podle § 143a obč. zák. lze uzavírat jen ohledně majetku, který má být v budoucnu trvale nabyt". Stejný názor Ústavní soud vyslovil v nálezu ve věci sp. zn. I. ÚS 86/95. Uzavření kupní smlouvy ze dne 19. 11. 1997 oběma účastníky je tak v rozporu s jejich ujednáním v dohodě ze dne 28. 11. 1994.

Proti rozhodnutí odvolacího soudu podal žalovaný dovolání z důvodu nesprávného právního posouzení věci. Nesouhlasí se závěrem, že v dohodě o zúžení bezpodílového spoluvlastnictví manželů ze dne 28. 11. 1994 bylo dohodnuto, že „všechny nemovitosti", tedy i nabyté v budoucnu, budou výlučným vlastnictvím žalobkyně. Namítl, že odvolací soud se nezabýval tím, „zda je možné, aby

– do vlastnictví pouze jednoho z manželů byla nabyta věc pořizovaná výlučně za prostředky v bezpodílovém spoluvlastnictví manželů,

– v rozporu s jednoznačnou dikcí § 144 obč. zák. bylo ve sporné věci preferováno hodnocení nabytí majetku mimo bezpodílové spoluvlastnictví manželů,

– po uzavření dohody o zúžení bezpodílového spoluvlastnictví manželů manželé nemohli nikdy, a to ani konsensuálním úkonem, navíc z prostředků v bezpodílovém spoluvlastnictví manželů, nabýt vlastnictví společně, ať již do podílového či bezpodílového spoluvlastnictví, případně druhý z manželů sám".

Poukázal na to, že účastníci v dohodě o zúžení bezpodílového spoluvlastnictví jasně deklarovali, že „výdělky a jiné majetkové zisky nabyté z výdělečné činnosti pana Ing. J. K. budou v bezpodílovém spoluvlastnictví manželů, v bezpodílovém spoluvlastnictví budou i ostatní majetkové hodnoty, které oba manželé za trvání manželství získají s výjimkou věcí uvedených v § 143 obč. zák. a majetkových hodnot uvedených shora". Záměrem účastníků při uzavření dohody bylo ochránit před případnými riziky, vyplývajícími z podnikání žalovaného, existující majetek a nikoliv zakonzervovat vztahy tak, že ať by se v budoucnu dohodli jakkoliv, veškerý majetek včetně nemovitostí by mohla získat pouze žalobkyně. K zúžení bezpodílového spoluvlastnictví manželů došlo k existujícímu majetku. Žalovaný je toho názoru, že majetek nabytý v budoucnu z prostředků v bezpodílovém spoluvlastnictví účastníků rovněž připadl do jejich bezpodílového spoluvlastnictví. V případě pochybností o obsahu dohody o zúžení bezpodílového spoluvlastnictví manželů, provedené formou notářského zápisu, by bylo v rozporu s § 144 obč. zák. vykládat tyto pochybnosti ve prospěch majetku mimo bezpodílové spoluvlastnictví manželů, nyní společné jmění manželů. Bylo by také v rozporu se základními principy Listiny základních práv a svobod, aby manželé po uzavření dohody o zúžení bezpodílového spoluvlastnictví manželů (společného jmění manželů) nemohli nikdy, a to ani konsensuálním úkonem, nabýt vlastnictví společně. Kupní smlouvu ze dne 19. 11. 1997 uzavřeli oba účastníci jako kupující, oba ji podepsali, oba potvrdili, že byla sepsána podle jejich pravé a svobodné vůle, a takto také byla předložena ke vkladu do katastru nemovitostí. Nebylo sporné, že pozemek byl získán za prostředky, které byly v bezpodílovém spoluvlastnictví účastníků. Dále namítl, že není naléhavý právní zájem na požadovaném určení, neboť s ohledem na zánik manželství účastníků je třeba jejich společné jmění vypořádat a v rámci tohoto vypořádání by měly být řešeny i vztahy k předmětnému pozemku. Navrhl, aby dovolací soud rozsudek odvolacího soudu zrušil a věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení.

Žalobkyně se k dovolání nevyjádřila.

N e j v y š š í s o u d dovolání zamítl.

Z odůvodnění:

Podle čl. II. – přechodná ustanovení, bodu 12 zákona č. 7/2009 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, účinného od 1. 7. 2009 (vyjma ustanovení čl. I bodů 69, 71 a 100, ustanovení čl. XIII a ustanovení čl. XVII bodu 1, která nabyla účinnosti 23. 1. 2009), dovolání proti rozhodnutím odvolacího soudu vyhlášeným (vydaným) přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona se projednají a rozhodnou podle dosavadních právních předpisů; užití nového ustanovení § 243c odst. 2 tím není dotčeno.

Nejvyšší soud proto při projednání dovolání postupoval podle občanského soudního řádu ve znění účinném do 30. 6. 2009.

Nejvyšší soud po zjištění, že dovolání bylo podáno oprávněnou osobou včas, přezkoumal rozsudek odvolacího soudu podle § 242 odst. 1 a 3 o. s. ř. v rozsahu uplatněných dovolacích důvodů a námitek a dospěl k závěru, že dovolání je zčásti přípustné, a pokud je přípustné, není důvodné.

Pokud jde o správnost výkladu obsahu předmětné dohody o zúžení bezpodílového spoluvlastnictví

účastníků, dovolací soud neshledává na shodných skutkových a právních závěrech soudů obou stupňů nic, co by bylo v rozporu s hmotným právem či judikaturou Nejvyššího soudu nebo co by z rozhodnutí odvolacího soudu činilo rozhodnutí zásadního významu. V tomto ohledu nelze považovat dovolací námitky za způsobilé založit přípustnost dovolání. Dovolací soud tak v uvedeném směru může odkázat na odůvodnění rozhodnutí odvolacího soudu. Poznamenává pouze, že pokud se v prvé části předmětné smlouvy píše, že ve výlučném vlastnictví žalobkyně budou všechny nemovitosti, a v závěrečné části, že v bezpodílovém spoluvlastnictví účastníků budou ostatní věci, jež podle § 143 obč. zák. do něj patří s výjimkou „majetkových hodnot uvedených shora", je logické, že do „ostatních věcí" v bezpodílovém spoluvlastnictví manželů nemohou patřit nemovitosti, nýbrž jen věci movité". Podle názoru dovolacího soudu pak platí, že, není-li dohoda o zúžení bezpodílového spoluvlastnictví manželů nejasného obsahu, resp. neurčitá, vnitřně rozporná natolik, že ani výkladem nelze dospět k nepochybnému poznání, na čem se účastníci dohodli, především jakého majetku se zúžení má týkat, není důvodu pro aplikaci § 144 obč. zák., upravujícího tzv. domněnku společného majetku (jmění).

Dovolání je však přípustné pro řešení dovolacímu soudu dosud nenastolené otázky vlastnictví věci, kterou podle kupní smlouvy nabyli oba manželé, ač by podle jejich předchozí smlouvy o zúžení bezpodílového spoluvlastnictví manželů měla patřit do výlučného vlastnictví jednoho z nich.

Nabývání do bezpodílového spoluvlastnictví manželů (dále „BSM"), nyní společného jmění manželů, bylo (a je) upraveno kogentním právním předpisem – § 143 obč. zák., od kterého se účastníci mohou o své vůli odchýlit jedině některou ze smluv upravených v § 143a odst. 1 a 2. obč. zák. Jednou z takových smluv je smlouva o zúžení BSM uzavíraná v kvalifikované podobě notářského zápisu. Je-li taková smlouva platná a účinná, nahrazuje zákonnou úpravu nabývání majetku (jmění) do BSM. Poté, co se stane tato nová úprava účinnou, se od ní účastníci zase (stejně jako od zákonné) nemohou odchýlit pouhým společným projevem vůle, např. nabýt věc do společného majetku (jmění), ačkoli podle smlouvy o zúžení má taková věc patřit do výlučného vlastnictví jednoho z nich. Aby to bylo možné, museli by účastníci nejdříve uzavřít smlouvu o rozšíření (zúženého) BSM, která by takové nabytí umožnila. Podle názoru dovolacího soudu smlouva, která vyžaduje formu notářského zápisu, může být platně změněna smlouvou mající formu notářského zápisu, obdobně jako písemně uzavřená dohoda může být změněna nebo zrušena pouze písemně (viz § 40 odst. 2 obč. zák.).

Z uvedených důvodů jen smlouva účastníků o rozšíření BSM sepsaná formou notářského zápisu, podle níž by manželé mohli nabývat nemovitosti do společného majetku, by jim mohla takové nabývání umožnit. Jestliže takovou smlouvu před koupí předmětného pozemku účastníci neuzavřeli, nemohli jej nabýt do bezpodílového spoluvlastnictví.

Podle usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 7. 2008, sp. zn. 22 Cdo 2779/2008, publikovaného v Souboru civilních rozhodnutí a stanovisek jako C 6297 platí, že „jsou-li dány zákonné předpoklady pro zařazení věci do společného jmění manželů, mohou manželé učinit věc předmětem výlučného majetku jen způsobem stanoveným zákonem, tedy zejména zúžením společného jmění, k němuž je třeba notářského zápisu. Pouhá shodná vůle nabýt věc do výlučného majetku nemůže věc ze společného jmění vyloučit." Toto pravidlo platí i opačně a uvedené judikatorní závěry lze vztáhnout i na posuzovanou věc; mají-li účastníci notářským zápisem zúžen rozsah majetkového společenství v souladu s § 143a obč. zák. v tom smyslu, že výlučnou vlastnicí všech nemovitostí, které budou pořízeny za trvání manželství z prostředků spadajících do BSM, bude žalobkyně, nemohou následně pouhým shodným projevem vůle nabytí nemovitosti (v tomto případě pozemku) do jejího výlučného vlastnictví vyloučit. Nabýt předmětný pozemek do společného majetku mohli pouze za předpokladu, že by před uzavřením kupní smlouvy změnili (rozšířili) rozsah majetkového společenství formou notářského zápisu, což však neučinili. Smlouvou o zúžení jejich BSM byl nastolen pro ně závazný stav jejich majetkových vztahů k nabývání nemovitostí, který nemohli změnit pouhým projevem vůle.

Rozhodnutí odvolacího soudu je tudíž z hlediska uplatněných dovolacích důvodů správné. Pro úplnost

dovolací soud dodává, že neopodstatněnost dovolací námitky nedostatku naléhavého právního zájmu vyplývá i z výsledku dovolacího řízení, podle kterého se sporný pozemek nemůže stát předmětem vypořádání SJM, v eventuálním řízení o vypořádání společného majetku účastníků lze uvažovat jen o prostředcích, které ze společného majetku účastníků byly vynaloženy na výlučný majetek žalovaného.

Vady řízení uvedené v § 229 odst. 1, § 229 odst. 2 písm. a) a b) a § 229 odst. 3 o. s. ř., ani jiné vady řízení, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, dovolací soud nezjistil.

Z uvedených důvodů dovolací soud proto podle § 243b odst. 2 o. s. ř. dovolání žalovaného zamítl.